

Επιλογή ποικιλίων & πολλαπλασιαστικού υλικού ελιάς

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΣΤΕΛΕΝΟΣ
γεωπόνος Α.Π.Θ.
φυτωριούχος

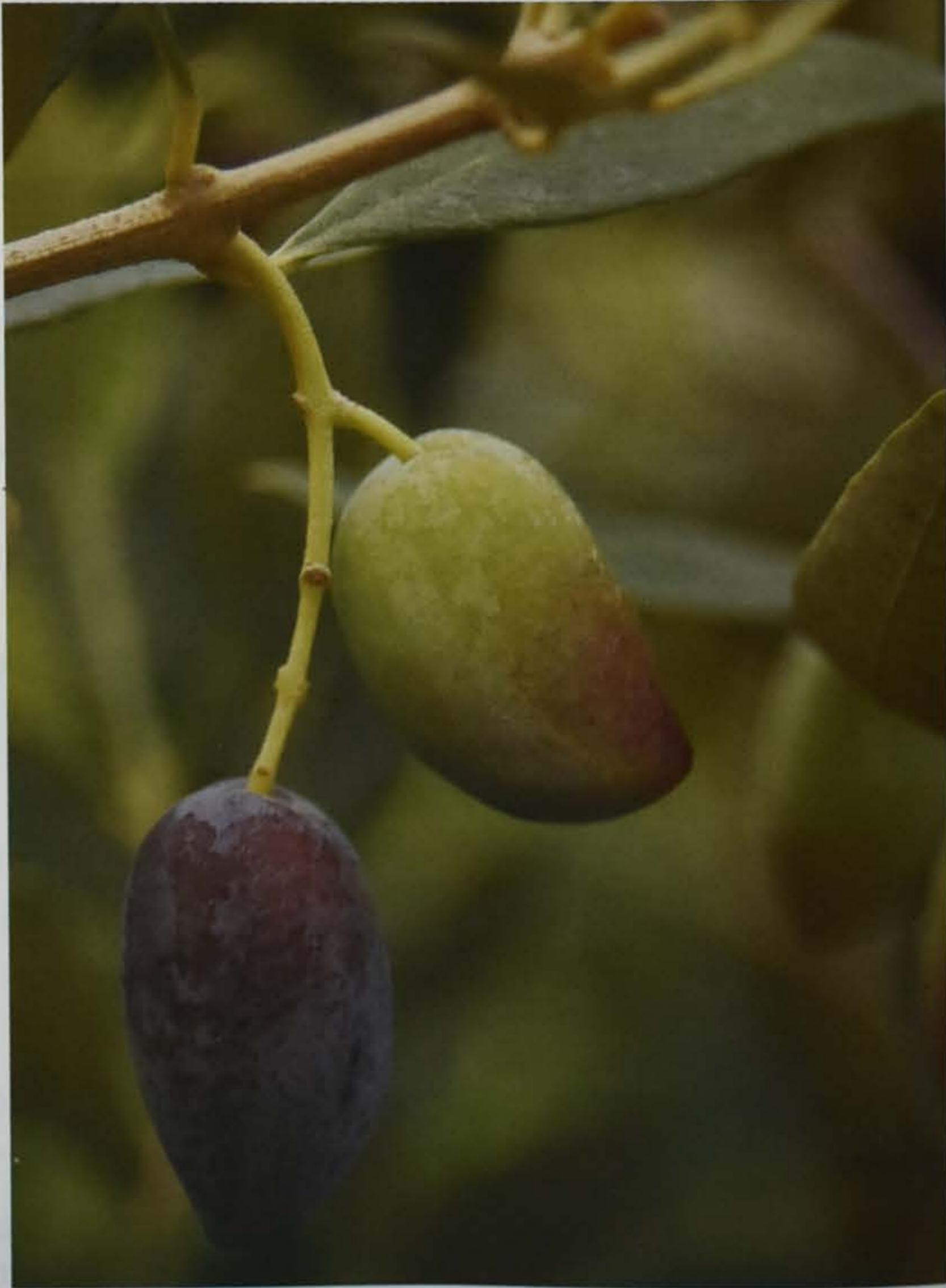
Ηελαιοκαλλιέργεια στην Ελλάδα καταλαμβάνει συνολική έκταση 7.500.000 στρεμμάτων, αποτελεί το 87% περίπου των δενδρώδων καλλιεργειών (Θεριός I., 2005) και αριθμεί περισσότερα από 150.000.000 ελαιόδενδρα. Από αυτά, τα 100.000.000 δένδρα τουλάχιστον είναι φυτεμένα σε συγκροτημένους ελαιώνες και τα υπόλοιπα βρίσκονται διάσπαρτα. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες, παρατηρείται μία σταδιακή στροφή των Ελλήνων αγροτών αλλά και πολλών επιχειρηματιών προς την ελαιοκαλλιέργεια, τόσο στην νότια ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, όσο και βορειότερα, στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και τη Θράκη. Μάλιστα τα τελευταία

3 - 5 χρόνια, με τα γνωστά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι καλλιέργειες του βαμβακιού, του καπνού, των τεύτλων κ.λπ. και με την έλλειψη άλλων εναλλακτικών προτάσεων, το ενδιαφέρον των αγροτών έγινε ακόμα μεγαλύτερο, γιατί βλέπουν στην ελιά μία σταθερή, διαχρονική και ικανοποιητικά προσοδοφόρα λύση. Η στροφή αυτή των παραγωγών προς την ελιά ενισχύεται και από το γεγονός ότι το ελαιόλαδο αναγνωρίζεται πλέον παγκόσμια ως το καλύτερο λάδι, με πολλαπλά οφέλη στην υγεία και κατ' επέκταση με αυξητικές προοπτικές για ντόπια κατανάλωση και εξαγωγές.

Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής,

Κορωνέικη.

Καλαμών.

ότι αντίστοιχο ή μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την καλλιέργεια της ελιάς παρατηρείται και σε πολλές άλλες χώρες του κόσμου (Ισπανία, Ιταλία, Αίγυπτο, Μαρόκο, Τυνησία, Λιβύη, Συρία, Ιράν, Αυστραλία, ΗΠΑ, Χιλή, Αργεντινή, Κίνα κ.ά.), με αποτέλεσμα στο άμεσο μέλλον τα προϊόντα της ελιάς να αντιμετωπίσουν οξύτερο πρόβλημα ανταγωνισμού. Οι Έλληνες ελαιοκαλλιεργητές θα πρέπει επίσης να έχουν υπόψη τους ότι, εκτός από την Ελλάδα, καλό κλίμα, καλές ποικιλίες και καλή ποιότητα παραγόμενων προϊόντων έχουν ή θα έχουν στο μέλλον και άλλες χώρες, εντός και εκτός της μεσογειακής λεκάνης. Επειδή λοιπόν τα πιο πάνω στοιχεία, κλίμα, ποικιλίες και ποιότητα, από μόνα τους δεν επαρκούν και δεν εξασφαλίζουν πρόσβαση – διάθεση στις διεθνείς αγορές, χρειάζεται να συνδυαστούν με **ουσιαστική επιστημονική γνώση, δουλειά, φαντασία, επιχειρηματικότητα και εξωστρέφεια.**

Εγκατάσταση ενός σύγχρονου ελαιώνα

Πρώτο μέλημα για την εγκατάσταση ενός σύγχρονου, οικονομικά βιώσιμου ελαιώνα είναι η σωστή επιλογή της ποικιλίας ή των ποικιλιών

που θα φυτευτούν. Για την επιλογή αυτή, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η πολύ καλή γνώση των συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή εγκατάστασης. Ειδικότερα, θα πρέπει να είναι γνωστά, ώστε να ληφθούν υπόψη, τα πιο κάτω **εδαφοκλιματικά στοιχεία:**

1. Οι συνήθεις ελάχιστες θερμοκρασίες της περιοχής (απόλυτες τιμές, συχνότητα).
2. Ο μήνας κατά τον οποίο συμβαίνει συνήθως ο πρώτος παγετός (-3 / -4°C).
3. Ο μήνας κατά τον οποίο συμβαίνει συνήθως ο τελευταίος (όψιμος) παγετός.
4. Το υψόμετρο, το ανάγλυφο και ο προσανατολισμός του κτήματος.
5. Εάν υπάρχουν προβλήματα από ψυχρά ρεύματα αέρα και / ή χιονοπτώσεις.
6. Ο τύπος (αμμώδες, πηλώδες, αργιλώδες), η γονιμότητα και το pH του εδάφους.
7. Εάν υπάρχουν προβλήματα από υψηλή ατμοσφαιρική και / ή εδαφική υγρασία (υπεδάφια στάθμη).
8. Εάν υπάρχει η δυνατότητα άρδευσης (ποσότητα και ποιότητα του νερού).
9. Εάν υπάρχει πρόβλημα στο έδαφος από αλμύρα – αλατότητα.

Αμφίσσης – Κονσερβολιά.

Μαστοειδής κοινή.

Μεγάρων.

Αγουρομάνακο Άστρους.

Στη συνέχεια, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τυχόν προβλήματα του χωραφίου από **εχθρούς** και **ασθένειες** όπως:

- Βερτιτιλλίωση (αδρομύκωση).
- Αρμιλλάρια (σηψιφριζία).
- Ροζελλίνια (σηψιφριζία).
- Φυτόφθορες (σηψιφριζία).
- Νηματώδεις.
- Έντομα εδάφους.

Προβλήματα από εχθρούς και ασθένειες παρατηρούνται συχνά σε χωράφια στα οποία υπήρχαν προηγουμένως άλλες ευπαθείς καλλιέργειες, όπως π.χ. τα βαμβάκια (βερτιτιλλίωση), ή είχαν δασική θαμνώδη ή δενδρώδη βλάστηση (αρμιλλάρια).

Τέλος, χρειάζεται να καθοριστούν με ακρίβεια οι γενικές κατευθύνσεις **παραγωγής**, **φύτευσης** και **συγκομιδής**. Ειδικότερα να καθοριστεί εάν πρόκειται για ελαιώνα:

- με σκοπό την παραγωγή λαδιού ή βρώσιμων ελιών,
- με σκοπό την παραγωγή βιολογικών ή μη βιολογικών προϊόντων,
- παραδοσιακής φύτευσης (8-12 μ. X 8-12 μ.), πυκνής φύτευσης (5-7 μ. X 5-7 μ.) ή υπέρπυκνης γραμμικής φύτευσης (1,35-2,5 μ. X 3,75-5 μ.),
- όπου η συγκομιδή θα γίνεται παραδοσιακά με τα χέρια ή με μικρά φορητά ελαιοραβδιστικά ή με μεγάλους δονητές ή με ελαιοσυλλεκτικές μηχανές (στους γραμμικούς ελαιώνες).

Αφού συνεκτιμήθουν όλες οι πιο πάνω παράμετροι, χρειάζεται να καθοριστούν οι **προτεραιότη-**

τες

αναφορικά με την προέλευση - καταγωγή των ποικιλιών που θα χρησιμοποιηθούν. Δηλαδή, η ομάδα ή οι ομάδες των ποικιλιών μέσα από τις οποίες θα γίνει η επιλογή των πλέον κατάλληλων προς φύτευση. Κατ' αυτήν την έννοια, οι διάφορες ποικιλίες της ελιάς μπορούν να ομαδοποιηθούν σε:

1. Ντόπιες - γηγενείς ποικιλίες. Είναι οι ποικιλίες της κάθε περιοχής που καλλιεργούνται από χρόνια και προτιμώνται ειδικά όταν επιδιώκεται τα προϊόντα να είναι ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.) ή γεωγραφικής ένδειξης (Π.Γ.Ε.).
2. Ελληνικές ποικιλίες, δοκιμασμένες και με καλή προσαρμοστικότητα στην περιοχή.
3. Ελληνικές ποικιλίες όχι δοκιμασμένες, αλλά με χαρακτηριστικά που εκτιμάται ότι τις καθιστούν κατάλληλες για την περιοχή.
4. Ξένες ποικιλίες όχι δοκιμασμένες, αλλά με χαρακτηριστικά που εκτιμάται ότι τις καθιστούν κατάλληλες για την περιοχή.

Για την επιλογή των ποικιλιών, χρειάζεται επίσης να είναι γνωστά και κάποια από τα βασικά τους χαρακτηριστικά. Στα σημαντικότερα χαρακτηριστικά, που θα πρέπει να γνωρίζουμε για να επιλέξουμε τις κατάλληλες ποικιλίες, περιλαμβάνονται:

- Η αντοχή στο ψύχος.
- Η συμπεριφορά στην ξηρασία.
- Η συμπεριφορά στην υψηλή εδαφική υγρασία.
- Η συμπεριφορά στο υψηλό εδαφικό pH.
- Η αντοχή στο κυκλοκόνιο.
- Η αντοχή στον καρκίνο.
- Η αντοχή στη βερτιτιλλίωση.
- Η αντοχή στον δάκο.
- Η παραγωγικότητα.
- Η εποχή συγκομιδής.
- Η δυνατότητα συγκομιδής με δονητές.

Αφού επιλεγεί ή επιλεγούν οι ποικιλίες της ελιάς, στη συνέχεια χρειάζεται να καθοριστούν τα **χαρακτηριστικά – προδιαγραφές** των ίδιων των δενδρυλλίων που θα φυτευτούν. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά τα οποία προσδιορίζουν τα νεαρά δενδρύλλια (φυτώρια) ελιάς είναι:

1. Η μέθοδος πολλαπλασιασμού, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο παρήχθησαν.
2. Το μέγεθος ή η ηλικία, δηλαδή το καθαρό ύψος των φυτών πάνω από τη γλάστρα ή τη σακούλα.
3. Ο όγκος του ριζικού συστήματος (σε λίτρα).
4. Η διαμόρφωσή τους (σταυρωμένα, μονοκωνικά κ.λπ.).
5. Σε κάποιες περιπτώσεις ζητούνται δενδρύλ-

Αδραμυτινή.

Γαϊδουρολιά – Ισπανική.

Θρουμπολιά Αιγαίου.

λια ελιάς και με βάση την ηλικία τους, π.χ. όταν πρόκειται για νάνες ποικιλίες ή / και τη διάμετρο των βλαστών τους σε ένα συγκεκριμένο ύψος πάνω από το έδαφος (συνήθως σε ύψος 5 εκ. από την μπάλα χώματος).

Επίσης, μεγάλη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στο κατά πόσο τα δενδρύλλια ελιάς παράγονται σε φυτώρια που πληρούν τις κατάλληλες φυτοϋγειονομικές προϋποθέσεις και διατάξεις. Δηλαδή, κατά πόσο τα παραγόμενα δενδρύλλια είναι απόλυτα απαλλαγμένα από εχθρούς και ασθένειες.

A. ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΥ

Στην ελληνική, αλλά και την παγκόσμια αγορά, παράγονται σήμερα δενδρύλλια ελιάς με τους δύο (2) πιο κάτω τρόπους:

I. Με εμβολιασμό

- Με εμβολιασμό σε νεαρά σπορόφυτα ελιάς, τα οποία παράγονται (σπέρνονται και αναπτύσσονται) από τους ίδιους τους φυτωριούχους.
- Με εμβολιασμό σε σπορόφυτα ελιάς αρκετά μεγάλης ηλικίας, τα οποία τα μεταφέρουν από τα βουνά (κουτσουράκια).
- Με εμβολιασμό σε επιλεγμένα (κλωνικά) υποκείμενα ελιάς.

Στο εξωτερικό, κυρίως στην Ιταλία και την Ισπανία, χρησιμοποιούνται για τους εμβολιασμούς σπορόφυτα ελιάς (υποκείμενα) αποκλειστικά από σπορά πυρήνων (κουκουτσιών) συγκεκριμένων καλλιεργούμενων ποικιλιών ελιάς. Ο λόγος είναι προφανής, ότι θέλουν τα νεαρά σπορόφυτα να διατηρούν κάποια από τα χαρακτηριστικά των μητρικών ποικιλιών, όπως αντοχή στο ψύχος, αντοχή στην αδρομύκωση κ.λπ.

Στην Ελλάδα, αντίθετα, είναι διαδεδομένες οι αγριελιές (υποκείμενα) από κουτσουράκια. Στην περίπτωση όμως αυτή δεν υπάρχει κανένα στοιχείο προέλευσης των υποκειμένων και οι εμβολιασμοί γίνονται απλά για να είναι τα δενδρύλλια εμβολιασμένα, χωρίς συγκεκριμένο αντικειμενικό σκοπό.

Συνεπώς, μεταξύ των δύο κύριων τρόπων παραγωγής εμβολιασμένων δενδρυλλίων ελιάς, θα πρέπει να προτιμάται εκείνος της σποράς και της ανάπτυξης υποκειμένων στα φυτώρια και όχι εκείνος με κουτσουράκια από τα βουνά.

II. Με απ' ευθείας ήμερα τμήματα

των φυτών

- Με φυλλοφόρα μοσχεύματα στην υδρονέφωση.
- Με μοσχεύματα σκληρού ξύλου 3 – 4 ετών.

- Με γόγγρους – σφαιροβλάστες.
- Με ιστοκαλλιέργεια.
- Με παραφυάδες.
- Με καταβολάδες.

Σύμφωνα με δημοσίευμα από το παγκόσμιο σεμινάριο του Meknes, που έγινε στο Μαρόκο το 2001, με θέμα τον **πολλαπλασιασμό και την πιστοποίηση των φυτών της ελιάς**, προκύπτουν τα πιο κάτω πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία:

1. Σε όλο τον κόσμο, παράγονται ετήσια (το 2001) περίπου 44.000.000 δενδρύλλια ελιάς.
2. Το 80% των δενδρυλλίων παράγεται στη μεσογειακή λεκάνη και το υπόλοιπο 20% εκτός της Μεσογείου.
3. Το 79,50% επί του συνόλου των δενδρυλλίων ελιάς, παράγεται με τεχνικές απ' ευθείας ήμερων τμημάτων, δηλαδή χωρίς εμβολιασμό, εκ των οποίων το 70,70 % με τη σύγχρονη τεχνική των φυλλοφόρων μοσχευμάτων στην υδρονέφωση και το υπόλοιπο 8,80% με όλες τις άλλες παραδοσιακές τεχνικές πολλαπλασιασμού ήμερης ελιάς (μοσχεύματα σκληρού ξύλου, γόγγρους, παραφυάδες κ.λπ.).
4. Από τα δενδρύλλια της ελιάς που παράγονται με την τεχνική των φυλλοφόρων μοσχευμάτων στην υδρονέφωση, το 69% παράγεται σε χώρες της μεσογειακής λεκάνης και μόνο το 31% σε χώρες εκτός της Μεσογείου, γεγονός που υποδηλώνει ότι η μέθοδος θεωρείται πλέον αξιόπιστη.
5. Μόνο το 20,50% επί του συνόλου των δενδρυλλίων ελιάς παράγεται με τις διάφορες μεθόδους εμβολιασμού.

Καρυδολιά Χαλκιδικής.

Κουτσουρελιά – Πατρινή.

Λιανολιά Κέρκυρας.

Βαλανολιά.

Πίνακας 1. Οι σημαντικότερες καλλιεργούμενες ποικιλίες ελιάς στην Ελλάδα.

• ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	Κοθρέικη, Κορωνέικη, Μεγάρων (*), Αγουρομάνακο, Γαιδουρολιά, Γλυκομάνακο, Καλαμών κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	Αγουρομάνακο, Γαιδουρολιά, Καλαμών, Μεγάρων, Γλυκομάνακο, Κοθρέικη, Κορωνέικη, Μαστοειδής κοινή, Ντόπια Ατσίχολου κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	Κορωνέικη, Κουτσουρελιά, Αμφίσσης, Καλαμών, Μεγάρων, Ραχάτη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	Κορωνέικη, Θιακή, Καλαμών, Κολυρέικη, Μαστοειδής κοινή, Ματολιά κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	Κοθρέικη, Κορωνέικη, Κουτσουρελιά, Μεγάρων, Αγουρομάνακο, Αρίκομπη, Μπρατσέρα κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	Κορωνέικη, Καλαμών, Μαστοειδής κοινή, Σμερτολιά, Κουτσουρελιά, Τραγολιά κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	Καλαμών, Κορωνέικη, Μαστοειδής κοινή, Μαυρολιά Μεσσηνίας, Τραγολιά κ.ά.
ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ	Κοθρέικη, Κορωνέικη, Γλυκομάνακο, Μεγάρων κ.ά.
• ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Αμφίσσης, Καλαμών, Κορωνέικη, Κουτσουρελιά, Ραχάτη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	Μεγάρων, Θρουμπολιά, Κλωνάρες, Κοθρέικη, Κορωνέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	Μεγάρων, Αμφίσσης, Καλαμών, Καρυδολιά, Κοθρέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ-ΣΚΥΡΟΣ	Αμφίσσης, Θρουμπολιά, Καλαμών, Μεγάρων, Βαλανολιά, Καρυδολιά, Κορωνέικη, Ψαρολιά κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	(Κοθρέικη, Αμφίσσης)(**)
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	Αμφίσσης, Καλαμών, Κοθρέικη, Μεγάρων, Καρυδολιά, Κορωνέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ	Αμφίσσης, Κοθρέικη, Μεγάρων, Κουτσουρελιά, Μωραΐτικη κ.ά.
• ΘΕΣΣΑΛΙΑ	
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	Αμφίσσης, Καλαμών, Κοθρέικη, Κορωνέικη, Μεγάρων, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	Αμφίσσης, Μεγάρων, Καλαμών, Κοθρέικη, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	Αμφίσσης, Καλαμών, Μεγάρων, Κοθρέικη, Κορωνέικη, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	Αμφίσσης, Γαλατσάνικη, Καλαμών, Κοθρέικη, Μεγάρων, Χαλκιδικής κ.ά.
• ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	(...)
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	Θασίτικη, Μεγάρων, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Καλαμών, Κοθρέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	Μεγάρων, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Γαλατσάνικη, Καλαμών, Ντόπια Πιερίας κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Μεγάρων, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Γαλατσάνικη, Θασίτικη, Καλαμών, Κορωνέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	Θασίτικη, Μαρώνειας, Μεγάρων, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Καλαμών, Κορωνέικη, Κοθρέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	Μεγάρων, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	Γαλατσάνικη, Θασίτικη, Μεγάρων, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ	Ντόπια Βέροιας, Μεγάρων, Ντόπια Πιερίας, Αμφίσσης, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	Μεγάρων, Ντόπια Πιερίας, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Καλαμών, Κοθρέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	Λευκολιά Σερρών, Μεγάρων, Πετρολιά Σερρών, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Καλαμών, Κοθρέικη, Κορωνέικη κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	(Μεγάρων, Χαλκιδικής)
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Βρασταμινή, Γαλατσάνικη, Θασίτικη, Μεγάρων κ.ά
• ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ	
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	Μαρώνειας, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Θασίτικη, Μεγάρων κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	Μαρώνειας, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Καλαμών, Κοθρέικη, Κορωνέικη, Μεγάρων κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	Μεγάρων, Χαλκιδικής, Αμφίσσης, Θασίτικη, Καλαμών, Κοθρέικη, Κορωνέικη κ.ά.

• ΗΠΕΙΡΟΣ	
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ	Αμφίσσης, Καλαμών, Κορωνέικη, Μεγάρων, Χαλκιδικής κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Αμφίσσης, Λιανολιά Κερκύρας, Χονδρολιά Ηγουμενίτσας, Καλαμών, Κορωνέικη, Μεγάρων κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	(Αμφίσσης, Χαλκιδικής)
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	Αμφίσσης, Λιανολιά Κερκύρας, Καλαμών, Κορωνέικη, Χαλκιδικής κ.ά.
• ΚΡΗΤΗ	
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	Κορωνέικη, Μαστοειδής, Θρουμπολιά, Καλαμών κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	Κορωνέικη, Μαστοειδής, Καλαμών κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	Κορωνέικη, Μαστοειδής, Θρουμπολιά, Αμφίσσης, Καλαμών κ.ά.
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	Κορωνέικη, Μαστοειδής, Θρουμπολιά, Καλαμών κ.ά.
• ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	
ΚΕΡΚΥΡΑ – ΠΑΞΟΙ	Καλοκαιρίδα, Λιανολιά Κερκύρας, Αμφίσσης, Βασιλικάδα, Κορωνέικη, Πικρολιά, Στρουμπουλολιά κ.ά.
ΛΕΥΚΑΔΑ	Ασπρολιά Λευκάδος, Λιανολιά Κερκύρας, Μαυρολιά Λευκάδος, Θιακή, Κορωνέικη κ.ά.
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ	Κορωνέικη, Θιακή, Καλαμών, Τραγολιά κ.ά.
ΙΘΑΚΗ	Θιακή, Κορωνέικη, Θιακή Πλεξιδένια κ.ά.
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	Κορωνέικη, Ντόπια Ζακύνθου, Θιακή, Πιτσουνολιά, Τραγολιά κ.ά.
ΚΥΘΗΡΑ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά, Μαστοειδής, Καλαμών κ.ά.
• ΝΗΣΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	
ΘΑΣΟΣ	Θασίτικη, Αμφίσσης, Χαλκιδικής κ.ά.
ΛΗΜΝΟΣ	Αδραμυττινή, Αμφίσσης, Βαλανολιά, Καλαμών, Κορωνέικη, Μεγάρων κ.ά.
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	Μαρώνειας, Αδραμυττινή, Θασίτικη, Μεγάρων, Χαλκιδικής κ.ά.
• ΝΗΣΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	
ΛΕΣΒΟΣ	Αδραμυττινή, Βαλανολιά, Θρουμπολιά, Καλαμών, Κοθρέικη, Κορωνέικη, Μεγάρων, Καρολιά Ρόδου κ.ά.
ΧΙΟΣ	Αδραμυττινή, Δαφνολιά, Θρουμπολιά, Βαλανολιά, Κοθρέικη, Κορωνέικη, Μεγάρων κ.ά.
ΣΑΜΟΣ	Δαφνολιά, Θρουμπολιά, Κορωνέικη, Κοθρέικη, Μεγάρων κ.ά.
ΙΚΑΡΙΑ	Θρουμπολιά, Κορωνέικη, Δαφνολιά κ.ά.
• ΚΥΚΛΑΔΕΣ	
ΑΜΟΡΓΟΣ	Κορωνέικη, Δαφνολιά, Θρουμπολιά, (Ασκούδα ή Χονδρολιά) κ.ά.
ΑΝΔΡΟΣ	Κορωνέικη, Αδραμυττινή, Θρουμπολιά, Κοθρέικη, Μεγάρων κ.ά.
ΘΗΡΑ	Θρουμπολιά, Δαφνολιά, Κορωνέικη κ.ά.
ΙΟΣ	Θρουμπολιά, Κορωνέικη, Δαφνολιά κ.ά.
ΚΕΑ	Θρουμπολιά, Κορωνέικη κ.ά.
ΚΥΘΝΟΣ	Κορωνέικη, Δαφνολιά, Θρουμπολιά κ.ά.
ΜΗΛΟΣ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά, Δαφνολιά κ.ά.
ΝΑΞΟΣ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά, Δαφνολιά κ.ά.
ΠΑΡΟΣ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά κ.ά.
ΣΕΡΙΦΟΣ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά κ.ά.
ΣΙΦΝΟΣ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά, Δαφνολιά κ.ά.
ΣΥΡΟΣ	Θρουμπολιά, Δαφνολιά, Κολυμπάδα, Κορωνέικη κ.ά.
ΤΗΝΟΣ	Θρουμπολιά, Κορωνέικη, Δαφνολιά, Κολυμπάδα, (Μηλολιά) κ.ά.
• ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	
ΚΑΡΠΑΘΟΣ – ΚΑΣΟΣ	Κορωνέικη, Θρουμπολιά κ.ά.
ΚΩΣ – ΛΕΡΟΣ – ΛΕΙΨΟΙ	Θρουμπολιά, Κορωνέικη, Κοπρολιά (?) κ.ά.
ΡΟΔΟΣ – ΣΥΜΗ – ΤΗΛΟΣ	Θρουμπολιά, Κορωνέικη, Frantio, Καρολιά Ρόδου, Κοθρέικη, Μεγάρων κ.ά.

(*) Τα μαύρα γράμματα δείχνουν τις κυριότερες κατά περιοχή καλλιεργούμενες ποικιλίες.

(**) Οι παρενθέσεις δείχνουν ποικιλίες υπό δοκιμή, σε μικρές εκτάσεις.

Ριζοβολία μοσχευμάτων σε θάλαμο υδρονέφωσης (πάνω και κάτω).

Καθοριστικής σημασίας είναι η επιλογή του τρόπου πολλαπλασιασμού των δενδρυλλίων της ελιάς, επειδή έχει να κάνει με την επιβίωση των ίδιων των δένδρων από τυχόν μελλοντικές καταστροφές, π.χ. λόγω παγετού ή πυρκαγιάς. Ειδικά για τις οριακές περιοχές καλλιέργειας, επιβάλλεται τα ελαιόδενδρα να είναι απ' ευθείας ήμερα, δηλαδή χωρίς την ύπαρξη υποκειμένου, γιατί τα ήμερα δένδρα αναγεννιούνται πολύ πιο γρήγορα, από οποιοδήποτε τμήμα τους διέφυγε της καταστροφής και τις περισσότερες φορές σε τρία (3) ή το πολύ τέσσερα (4) χρόνια είναι και πάλι σε παραγωγή.

Όπως αναφέρεται και προηγουμένως, η πλέον διαδεδομένη μέθοδος πολλαπλασιασμού της ελιάς σήμερα είναι με **φυλλοφόρα μοσχεύματα**

στην υδρονέφωση.

Τα **πλεονεκτήματα** της συγκεκριμένης μεθόδου είναι ότι τα δενδρύλλια:

- Παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη δυνατή ομοιομορφία, όσον αφορά την ανάπτυξη και την παραγωγή.
- Αναπτύσσονται ταχύτερα σε σύγκριση με τα εμβολιασμένα.
- Εισέρχονται νωρίτερα σε καρποφορία από τα εμβολιασμένα.
- Κινδυνεύουν λιγότερο από ολοσχερή καταστροφή λόγω πυρκαγιάς, παγετού ή άλλων δυσμενών καιρικών φαινόμενων.
- Είναι κατάλληλα για πυκνά γραμμικά σχήματα, καθώς επίσης και για εντατικής μορφής καλλιέργειες, όπου απαιτούνται συχνά κλαδέματα.
- Μπορούν να παραχθούν σε πολύ μικρά μεγέθη (με ολικό ύψος 10 - 15 εκ.) και να μεταφερθούν μαζικά και εύκολα.

Επιπλέον:

- Έχουν μικρότερο κόστος παραγωγής και κατ' επέκταση μικρότερο κόστος αγοράς.
- Υπάρχει η δυνατότητα να βρεθεί εύκολα και σε μεγάλες ποσότητες ομοιογενές πολλαπλασιαστικό υλικό (άρριζα μοσχεύματα).
- Έχουν μικρότερο κόστος συντήρησης στον αγρό από τα εμβολιασμένα, γιατί δεν χρειάζονται αφαίρεση των αγριελιών, που συνήθως εκπτυσσονται στη βάση των εμβολιασμένων δένδρων.
- Στερούνται των κάθε είδους επιδράσεων που ασκούν τα άγνωστης, συνήθως, προέλευσης υποκείμενα (αγριελιές) στα εμβόλια, οι οποί

Ανάπτυξη μοσχευμάτων στο φυτώριο.

ες επηρεάζουν δυσμενώς τα αγρονομικά χαρακτηριστικά των δένδρων.

- Καθιστούν πιο εύκολη την επιλογή παραγωγικότερων, ανθεκτικότερων, πρωιμότερων ή άλλων κλώνων.

Αντίθετα μάλιστα, με όσα υποστηρίζουν οι υπέρμαχοι των εμβολιασμένων και ταυτόχρονα επικριτές των ήμερων δενδρυλλίων ελιάς, έχει αποδειχθεί στην πράξη ότι:

1. Οι ήμερες ελιές αναπτύσσονται εξίσου καλά, αν όχι καλύτερα από τις εμβολιασμένες, επιζούν για αιώνες και παραμένουν ισχυρά, παραγωγικά και ακμαία δένδρα.
2. Δεν παρουσιάζουν καμία ιδιαίτερη ευπάθεια ή ευαισθησία σε εχθρούς και ασθένειες, σε σύγκριση με αντίστοιχες εμβολιασμένες.
3. Δεν παρουσιάζουν καμία ιδιαίτερη ευπάθεια ή ευαισθησία, σε σύγκριση με αντίστοιχες εμβολιασμένες, στο ψύχος ή στις υψηλές θερμοκρασίες. Τις περισσότερες φορές μάλιστα είναι πιο ανθεκτικές στο ψύχος.
4. Καρπίζουν νωρίτερα από τις εμβολιασμένες και τις περισσότερες φορές δίνουν καρπό από το δεύτερο έτος.

Όσον αφορά τη μορφή και την ευρωστία του ριζικού συστήματος των ήμερων δένδρων, σε σύγκριση με τα εμβολιασμένα, δεν υπάρχουν επίσης διαφορές γιατί:

1. Η μορφή και ο τρόπος ανάπτυξης του ριζικού συστήματος της ελιάς επηρεάζεται από τη φύση του εδάφους και όχι από τον τρόπο του πολλαπλασιασμού.
2. Το ριζικό σύστημα της ελιάς διαμορφώνεται

σε πλήρη ανάπτυξη κατά τον ίδιο τρόπο, ανεξάρτητα από την τεχνική παραγωγής των δενδρυλλίων.

3. Η ελιά δεν αναπτύσσει κάθετο ριζικό σύστημα, όπως άλλα καρποφόρα δένδρα, αλλά επιφανειακό, το οποίο φτάνει συνήθως μέχρι τα 80 έως 100 εκ. βάθος.

Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι υπάρχει πολύ μεγάλη εμπειρία με τα ήμερα δενδρύλλια ελιάς, γιατί οι διάφορες μέθοδοι εφαρμόζονται από

Δενδρύλλια ποικιλίας Κορωνέικη.

αρχαιοτάτων χρόνων, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε πάρα πολλές περιοχές του κόσμου (Ευρώπη, Β. Αφρική, Μέση Ανατολή, Αμερική, Αυστραλία.).

Ως **μειονεκτήματα** της μεθόδου πολλαπλασιασμού της ελιάς με φυλλοφόρα μοσχεύματα στην υδρονέφωση μπορούν να θεωρηθούν:

- Το υψηλό κόστος των εγκαταστάσεων (θερμοκήπια, θερμάνσεις, υδρονεφώσεις κ.λπ.).
- Το υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας που απαιτείται να έχουν οι φυτωριούχοι.
- Η μεγάλη ταχύτητα ανάπτυξης των δενδρυλλίων, γιατί τα καθιστά κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες και προϋποθέσεις, όπως είναι για παράδειγμα το επιφανειακό φύτεμα σε συνδυασμό με βροχή και ισχυρούς ανέμους, ευάλωτα στο πλάγιασμα.
- Η δυνατότητα παραγωγής πολύ μικρών και φθηνών δενδρυλλίων, τα οποία χρειάζονται πρόσθετες καλλιεργητικές φροντίδες.

B. ΜΕΓΕΘΟΣ - ΚΑΘΑΡΟ ΥΨΟΣ ΔΕΝΔΡΥΛΛΙΩΝ

Τα δενδρύλλια ελιάς είναι κατάλληλα για μεταφύτευση στον αγρό, όταν το μέγεθος – ύψος τους βρίσκεται μέσα σε κάποια όρια. Τα πολύ μικρά δενδρύλλια, με ύψος μικρότερο από 40 εκ., αλλά και τα πολύ μεγάλα, με ύψος μεγαλύτερο από 1,75 μ., θεωρούνται γενικά ακατάλληλα για φυτεύσεις σύγχρονων ελαιώνων. Σε παγκόσμιο επίπεδο, κατάλληλα θεωρούνται τα δενδρύλλια εκείνα των οποίων το καθαρό ύψος κυμαίνεται μεταξύ 60 και 150 εκ.

Με βάση λοιπόν το ύψος τους, τα δενδρύλλια ελιάς κατατάσσονται στις πιο κάτω κατηγορίες:

- Σε δενδρύλλια ενός έτους (9 - 14 μηνών), με καθαρό ύψος από 40 - 80 εκ.
- Σε δενδρύλλια ενάμισι έτους (14 - 20 μηνών), με καθαρό ύψος από 80 - 125 εκ.
- Σε δενδρύλλια δύο ετών (20 - 24 μηνών), με καθαρό ύψος από 125 - 175 εκ.

Στο εξωτερικό, Ισπανία, ΗΠΑ, Αργεντινή, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία κ.ά. συνηθίζεται να φυτεύονται δενδρύλλια ηλικίας ενός έτους (60 - 80 εκ.). Στη Β. Αφρική επίσης προτιμώνται τα μονοετή και σπανιότερα τα λίγο μεγαλύτερα (ενάμισι έτους). Στην Ιταλία αντίθετα δεν υπάρχουν προτιμήσεις, έτσι φυτεύονται και τα τρία μεγέθη, ανάλογα με τις εδαφοκλιματικές συνθήκες, την εποχή φύτευσης, τη δυνατότητα άρδευσης κ.λπ. Πολλές φορές μάλιστα φυτεύονται και δενδρύλλια μεγαλύτερης ηλικίας 3 - 4 ετών.

Στην Ελλάδα η κατάσταση είναι και πάλι πιο σύν-

θετή και εξαρτάται από την περιοχή και τις συνήθειες των παραγωγών. Στη Β. Ελλάδα, για παράδειγμα, οι παραγωγοί φυτεύουν δενδρύλλια ελιάς ηλικίας ενάμισι έτους με καθαρό ύψος από 80 - 125 εκ. Στη Θεσσαλία, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τις Κυκλαδες, τα Δωδεκάνησα και νησιά του Ιονίου προτιμώνται και φυτεύονται διετή δενδρύλλια, με ύψος από 125 - 175 εκ., ενώ στην Κρήτη προτιμώνται τα μονοετή δενδρύλλια με ύψος από 60 - 100 εκ.

Η επιλογή του μεγέθους των δενδρυλλίων εξαρτάται από δύο βασικούς παράγοντες: από τη δυνατότητα άρδευσης και από την εποχή φύτευσης. Σε αρδευόμενους ελαιώνες θεωρούνται καλύτερα τα δενδρύλλια ελιάς με καθαρό ύψος από 60 - 100 εκ., ενώ στους ξερικούς τα μεγαλύτερης ηλικίας, από 100 - 150 εκ. Το ίδιο ισχύει και για την εποχή φύτευσης. Την άνοιξη προτιμώνται τα μικρότερης ηλικίας δενδρύλλια και το φθινόπωρο τα μεγαλύτερης.

Γ. ΟΓΚΟΣ ΡΙΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το ριζικό σύστημα δίκαια παρομοιάζεται με την καρδιά των δενδρυλλίων. **Πλούσιο, καλά αναπτυγμένο** και **υγιές** ριζικό σύστημα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κανονική ανάπτυξη των δένδρων.

Πλούσιο θεωρείται εκείνο το ριζικό σύστημα το οποίο, λόγω μεγέθους, μπορεί να αντεπεξέλθει στο μεταφυτευτικό σοκ και στη συνέχεια να υποστηρίξει την ανάπτυξη των νεαρών δενδρυλλίων στον αγρό, ενώ καλά αναπτυγμένο εκείνο που έχει επαρκή αριθμό πρωτεύοντων επίκτητων ριζών (όταν πρόκειται για ριζωμένα μοσχεύματα), με καλή κατανομή και διακλάδωση στο χώρο.

Το ριζικό σύστημα πρέπει να βρίσκεται πάντοτε σε αρμονία με την κόμη των δένδρων. Δενδρύλλια με αναπτυγμένη κόμη χρειάζονται και αντίστοιχα μεγάλες ρίζες (μπάλες χώματος). Η πρακτική που ακολουθείται από πολλούς φυτωριούχους στην Ελλάδα, να παραχώνουν τις μπάλες χώματος μέσα στο έδαφος, ώστε να βγαίνουν οι ρίζες έξω από τις σακούλες ή τις γλάστρες και να μεγαλώνουν τα δένδρα γρήγορα, είναι απόλυτα λάθος, γιατί κατά την παράδοση – ξελάκκωμα οι ρίζες ακρωτηριάζονται και τα δενδρύλλια είναι μεν μεγάλα, αλλά με ανεπαρκές ριζικό σύστημα. Επιπλέον, με το παράχωμα ελλοχεύει πάντοτε ο κίνδυνος, εάν το έδαφος είναι μολυσμένο με σοβαρές ασθένειες, όπως π.χ. η βερτιτοιλλίωση, η αρμιλλάρια κ.ά., να μολυνθούν και οι ρίζες των φυτών.

Σε γενικές γραμμές, οι όγκοι των ριζών που θε-

Δενδρύλλια ελιάς σε διάφορα μεγέθη.

ωρούνται επαρκείς στο εξωτερικό για τα νεαρά δενδρύλλια ελιάς είναι:

- Από 1,5 λίτρο έως 2,5 λίτρα, για τα δενδρύλλια ενός έτους (40 - 80 εκ. ύψος).
- Από 2,5 έως 3,5 λίτρα, για τα δενδρύλλια ενάμισι έτους (80 - 125 εκ. ύψος).
- Από 3,5 έως 6,0 λίτρα, για τα δενδρύλλια δύο έτών (125 - 175 εκ. ύψος).

Δυστυχώς στην Ελλάδα δεν υπάρχουν καθόλου προδιαγραφές για τα δενδρύλλια ελιάς. Γιατί, άλλο πράγμα είναι οι προδιαγραφές των φυτώριων και άλλο των δενδρυλλίων. Έτσι, ο κάθε νόμιμος ή παράνομος φυτωριούχος παράγει και διαθέτει δενδρύλλια κατά βούληση, θεωρώντας και υποστηρίζοντας ότι τα δικά του είναι τα καλύτερα.

Δ. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΔΕΝΔΡΥΛΛΙΩΝ

Βασικός κανόνας στην παραγωγή πολλαπλασιαστικού υλικού είναι ο εξής: Η διαμόρφωση των νεαρών δενδρυλλίων στα φυτώρια θα πρέπει να είναι σύμφωνη και να ικανοποιεί τις μελλοντικές απαιτήσεις και τις ανάγκες της καλλιέργειας. Επειδή λοιπόν τις προηγούμενες δεκαετίες το συνηθέστερο σχήμα διαμόρφωσης των ελαιοδένδρων στον αγρό ήταν το κύπελλο, όλα σχεδόν τα φυτώρια της Ελλάδας συνήθισαν να παράγουν δενδρύλλια κατάλληλα διαμορφωμένα για κύπελλο, δηλαδή με έναν καθαρό κορμό, κορφολογημένο και σταυρωμένο σε ένα ύψος μεταξύ των 60 και των 100 εκατοστών από το έδαφος.

Επειδή με τα χρόνια η συνήθεια αυτή παγιώθηκε, δημιούργησε και την εντύπωση ότι είναι η μόνη ορθή, με αποτέλεσμα κάθε απόκλιση από αυτήν, μικρή ή μεγάλη, να θεωρείται λάθος. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, στο εξωτερικό, άρχισαν να δοκιμάζονται και να εφαρμόζονται στον αγρό και άλλα σχήματα διαμόρφωσης των ελαιοδένδρων, εκτός από το κύπελλο. Στη συνέχεια κάποια από αυτά τα σχήματα, όπως το μονοκωνικό, άρχισαν να εφαρμόζονται και να επεκτείνονται και στην Ελλάδα, με συνέπεια ο συνηθισμένος τρόπος διαμόρφωσης των νεαρών δενδρυλλίων στα φυτώρια, δηλαδή σε κύπελλο με κορμό 60 - 80 εκ., να μην είναι επιθυμητός.

Με δεδομένη σήμερα τη δυνατότητα επιλογής διαφόρων τρόπων διαμόρφωσης, η σύγχρονη παραγωγή πολλαπλασιαστικού υλικού ελιάς θα πρέπει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να ικανοποιούνται όλες οι πιθανές μελλοντικές ανάγκες διαμόρφωσης των ελαιοδένδρων στον αγρό.

Τα μόνα δενδρύλλια που μπορούν να ικανοποιήσουν όλες τις πιθανές μελλοντικές επιλογές του αγοραστή είναι τα μονόκλωνα που έχουν έναν

κεντρικό βλαστό, ο οποίος φέρει κατά μήκος του επαρκή αριθμό πλάγιων δευτερευόντων βλαστών, με καλή κατανομή στον χώρο. Τα δενδρύλλια αυτά, έχουν τα σχήμα του κυπαρισσιού, και μπορούν να διαμορφωθούν πολύ εύκολα τόσο σε κύπελλο, κορφολογώντας τα στο επιθυμητό ύψος, όσο και σε μονοκωνικό, αφήνοντάς τα να αναπτυχθούν με έναν κεντρικό άξονα κάθετα, μέχρι τα 3,5 μ.

Έρευνα μαζί με το πολλαπλασιαστικό υλικό είναι ο δύο βασικοί μοχλοί για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας. Γιατί χωρίς έρευνα δεν υπάρχει καινοτομία και νεωτερισμός, δηλαδή νέα προϊόντα, ενώ χωρίς αξιόπιστο πολλαπλασιαστικό υλικό τα όποια νέα προϊόντα δεν μπορούν να περάσουν γρήγορα και αποτελεσματικά στην παραγωγή. Ήδη, τα τελευταία χρόνια γίνονται συστηματικές προσπάθειες μαζικής εισαγωγής δενδρυλλίων ελιάς στην Ελλάδα, κυρίως από την Ισπανία, με σκοπό την ποδηγέτηση και τη συρρίκνωση της εγχώριας παραγωγής, η οποία λόγω του μικρού μεγέθους των περισσότερων ελληνικών φυτώριων, εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, δεν μπορεί να τους ανταγωνιστεί ποσοτικά και ποιοτικά, ούτε να καλύψει την ζήτηση από το εξωτερικό σε δενδρύλλια ελιάς διεθνών προδιαγραφών.

Η μακραίωνη παράδοση και η εμπειρία των Ελλήνων στην καλλιέργεια της ελιάς, πιστεύουμε ότι αρχίζει σταδιακά να εξελίσσεται από πλεονέκτημα σε μειονέκτημα, γιατί δημιουργεί την εσφαλμένη εντύπωση στους παραγωγούς ότι τα γνωρίζουν όλα, με αποτέλεσμα συχνά να απαξιούν, κατά κάποιο τρόπο, να ασχοληθούν με ό,τι νέο συντελείται γύρω τους. Επειδή όμως τα πράγματα αλλάζουν πολύ γρήγορα, καθώς όλο και περισσότερες χώρες ασχολούνται με την ελαιοκαλλιέργεια και νέες τεχνικές πολλαπλασιασμού και καλλιέργειας πειραματίζονται και διαδίδονται, κινδυνεύει τα προσεχή χρόνια η Ελλάδα, εάν δεν εξελιχθεί, να βρεθεί σε θέση ουραγού.

Είναι επιτακτική λοιπόν η **ανάγκη για συνολικό εκσυγχρονισμό της ελληνικής παραγωγής πολλαπλασιαστικού υλικού**, προκειμένου τόσο τα ίδια τα φυτώρια να επιβιώσουν στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της διεθνούς αγοράς, όσο και να δώσουν λύσεις στον Έλληνα παραγωγό. Ένα είναι όμως βέβαιο, ότι τίποτα δεν πρόκειται να βελτιωθεί, εάν πρώτα οι ίδιοι οι ελαιοπαραγωγοί δεν γίνουν περισσότερο απαιτητικοί και λιγότερο ελαστικοί με τους φυτωριούχους.

Σημείωση: Οι φωτογραφίες είναι από τα **Φυτώρια Κωστελένος**, στον Πόρο Τροιζηνίας, τηλ.: 22980 35083, 22980 35283, fax: 22980 35083, 22980 35534.